

ENTRE LLIBRES I LLIBRES

CORRESPONDÈNCIA 1935-1983

J.V. Foix - Joan Gili

**PRÒLEG DE JOSEP MENGUAL
EDICIÓ DE MARGARIDA TRIAS**

FUNDACIÓ
J.V. FOIX

**Edicions 62
Barcelona**

J.V. Foix – Joan Gili

Entre llibres i llibres

Correspondència 1935-1983

Pròleg de Josep Mengual

Edició de Margarida Trias

Edicions 62

Barcelona

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Primera edició: gener del 2021

© per les cartes de Foix: Hereus de J. V. Foix, 2021

© per les cartes de Gili: Hereus de Joan Gili, 2021

© pel pròleg: Josep Mengual Català, 2021

© per l'establiment del text i les notes: Margarida Trias Pareja, 2021

© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.
Av. Diagonal, 662-664, 08034 Barcelona.
www.edicions62.cat
info@edicions62.cat

Compost a Moelmo, scp

Dipòsit legal: B. 19.387-2020

ISBN: 978-84-297-7908-0

Taula

<i>Nota preliminar</i>	9
JOSEP MENGUAL <i>Joan Gili i Serra, retrat d'un mediador cultural</i>	11
MARGARIDA TRIAS <i>Sobre aquesta edició</i>	27
Correspondència 1935-1983	31
Apèndix 1: Primers Nadals	127
Apèndix 2: Foix en anglès	139
Apèndix 3: La recepció de <i>Sol, i de dol</i>	145

Joan Gili i Serra, retrat d'un mediador cultural

JOSEP MENGUAL

En els últims anys, l'interès dels «estudis culturals» centrats en la història del llibre s'ha començat a dirigir cada vegada més cap al que anomenen agents o mediadors culturals, que podríem caracteritzar com a persones poliglotes que, mitjançant la seva activitat periodística, editora, traductora o llibretera, erigeixen ponts de comunicació entre cultures o mercats diversos, fins al punt de convertir-se en nusos a partir dels quals es poden estudiar les xarxes de relacions i interaccions entre diferents àmbits culturals.

És evident que la definició escau perfectament a Joan Lluís Gili i Serra, nascut a Barcelona el 10 de febrer de 1907, en un context familiar que ja d'entrada propiciava el contacte amb l'alta cultura, concebuda, a més, amb una mirada cosmopolita.

No va arribar a conèixer el seu avi, Joan Gili i Montblanch (1850-1905), que havia estat representant de la paperera Mongolfier, abans de convertir-se en representant de l'editorial belga Desclée de Brouwer i, el 1891, en fundador de l'empresa Juan Gili Editor. En aquesta editorial hi van fer les primeres passes els seus fills Gustau Gili i Roig (que s'emancipa el 1902 per crear l'Editorial Gustavo Gili), Maria Dolors Gili i Roig (que donà continuïtat a l'empresa paterna amb els noms successius de Herederos de Juan Gili i Editorial Litúrgica Española) i, pel que aquí ens interessa, Lluís Gili i Roig (1882-1957). Aquest últim es va establir pel seu compte, gairebé coincidint amb el naixement del seu fill Joan Gili i Serra,

amb la creació de la Librería Católica Internacional i Luis Gili Editor, que a mitjans dels anys vint publicaria les primeres versions de Josep M. Folch i Torres al castellà en una col·lecció anomenada Biblioteca Rosaleda.

Seguint la tradició de la nissaga, un cop acabat el batxillerat, el 1926 Joan Gili i Serra es va introduir en el negoci de la mà del seu pare, que feia ja molts anys que era un dels editors més fidels del poeta Josep Carner, des que el 1909 li havia publicat la seva traducció de *Floretes de Sant Francesc* i que després s'ampliaria a alguns llibres de creació. De fet, Carner era molt proper a la família i el mateix Joan Gili va evocar en alguna ocasió el racó de l'editorial en què Carner disposava d'una taula des d'on, entre d'altres tasques, dirigia per a la Luis Gili la col·lecció Biblioteca Illes d'Or. Per la seva banda, en carta a Maria Antònia Salvà datada l'abril de 1934, Carner explicava sobre el jove Joan Gili d'aleshores: «En Gili té un fill que escriu (li he vist sobretot crítiques literàries) i és molt plaent i ric en sensibilitat literària».

Al seu torn, també Martin Gili ens ha deixat un retrat del seu pare en aquells anys:

En lloc d'anar a la universitat ajudava el doctor Josep Maria Llovera en la seva traducció de *Confessions de Sant Agustí*, traduït del llatí al català. Fou publicat el 1931 per Lluís Gili i va rebre una ressenya molt entusiasta de J.V. Foix, a *La Publicitat*. Joan dissenyava la coberta. A en Joan li agradava dissenyar llibres i traduir fins a la seva mort el 1998.

En la ressenya esmentada per Martin Gili, publicada el 23 d'abril de 1932 i signada com a Agustí Trilla, Foix es mostra taxatiu:

Donar aquestes *Confessions* en un català puríssim, que situa el doctor Llovera al costat de dos traductors indiscutibles com són Riba i Cardó, és obra de patriota. Al costat d'això, una edició que per la documentació, l'exegesi, els índexs, etc., seria, ja sense el text agustinià, una obra important.

Ja a mitjans de la dècada dels vint, doncs, Joan Gili i Serra havia fet un excel·lent aprenentatge i tenia un coneixement profund de les diverses tasques, tan tècniques com intel·lectuals i més pròpiament creatives, dels processos editorials. A banda, cap a finals de la dècada es relacionava amb bons i entusiastes coneixedors de la cultura britànica, com són els casos de Carner, per una banda, i de Foix, que l'agost de 1931 es casaria amb la germana de Joan, Victòria Gili i Serra.

De 1933 data el primer viatge de Joan Gili i Serra a Londres, estimulat pel seu interès en la narrativa breu anglesa i propiciat per la seva amistat epistolar amb C[lar]ence Henry Warren, del qual l'any següent els catàlegs de Georges Newnes Ltd. ja anunciaven el llibre pioner en teoria de la literatura *The writer's art*. Va ser Henry Warren qui va introduir el jove editor català en els cercles intel·lectuals londinencs i el va posar en contacte amb els escriptors més prestigiosos del moment.

Aquest viatge coincideix amb l'inici de la seva col·laboració a *La Publicitat*, les pàgines culturals de la qual dirigia aleshores Foix; per exemple, al número corresponent al 16 de març de 1933 Gili comentava la primera edició dels *Selected Essays* d'Eliot. Però, a banda de demostrar reiteradament el seu interès per D. H. Lawrence (compartit per Henry Warren), en aquests articles des d'Anglaterra Gili té l'oportunitat d'escriure sobre els campionats de tennis de Wimbledon, una de les aficions que l'acompanyarien tota la vida.

Tan bona devia ser l'experiència londinenca que, malgrat l'oposició paterna—perquè el considerava el successor natural en l'editorial—, l'octubre de l'any següent Joan Gili s'establia a la capital anglesa i l'abril de 1935, associat amb Henry Warren, obria les portes, al número 5 de Cecil Court (carrer cèlebre als anys trenta per la nodrida presència de llibreries), la Dolphin Bookshop. Inicialment, la Dolphin naixia amb un doble enfocament que va presentar a alguns dels millors diaris i revistes del moment: d'una banda, una acurada selecció de llibres contemporanis peculiars en llengua anglesa (a càrrec de Warren), i de l'altra, una nodrida tria de títols vinculats a la cultura hispànica. Aprofitant els seus vincles amb els editors catalans, Gili oferia al lector britànic la possibilitat d'aconseguir-li exemplars dels llibres que li interessessin i que la Dolphin no tingués en estoc, i el desplegament d'iniciatives destinades a promoure i divulgar les cultures peninsulars va ser molt notori i va tenir un impacte gran entre estudiants, hispanistes i universitats d'arreu del país, que aviat rebien regularment els elegants catàlegs de la Dolphin.

Però la cosa anava coixa, i mentre la llibreria es convertia en centre de referència per als hispanistes britànics que visitaven la capital, els llibres escollits per Warren a penes es movien de lloc. Així, doncs, els dos socis van desfer amicalment la societat, es van vendre aquest segon estoc a llibreters del mateix carrer i ja el 1936 Gili va quedar sol al capdavant de la llibreria. Joan Gili vivia llavors a Swallow Street, no gaire lluny de la seu de la Dolphin, però sovint es movia per presentar els seus llibres on calgués i dictar conferències sobre cultura catalana i espanyola en departaments universitaris, on l'interès per aquestes matèries havia anat creixent a mesura que s'apropava la Guerra Civil.

En aquesta tasca continuada de divulgació destaca la seva participació, el 1938, a la Fira Nacional del Llibre del *Sunday*

Times, on exposa alguns dels millors llibres publicats en aquells moments a Barcelona vinculats a la cultura anglesa, entre els quals hi havia *El príncep feliç* d'Oscar Wilde, traduït per Manuel de Montoliu, i *La crida del bosc* de Jack London, en traducció d'Antoni Rovira i Virgili, tots dos en les edicions de Josep Janés a la col·lecció «Allò que Perdura», que, en un context de guerra, sorprenien molt per la seva modernitat i elegància. No és gens d'estranyar, doncs, que ben aviat Gili fos conegut com el «cònsol cultural» català a Gran Bretanya.

Les edicions pròpies no es van fer esperar gaire. Així, probablement el 1938 apareix, amb peu editorial de The Dolphin Bookshop Editions, *Luis de León como traductor de los clásicos*, la tesi doctoral de la filòloga i poeta Concepció Casanova i Danés que, durant una estada a la Universitat d'Oxford el curs 1930-1931, havia precedit Gili com a corresponsal de *La Publicitat*, signant sovint com a Ció Casanova. Potser convé evocar aquí també que els noms de Foix i Casanova havien aparegut junts al número extra del *Butlletí de l'Agrupament Escolar de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya*, corresponent a juliol-setembre de 1930 i dedicat monogràficament al «superrealisme», on el primer hi publica «Teoria i pràctica del sud-realisme», al costat de textos de Guillem Díaz-Plaja, Manuel Altolaguirre i Salvador Dalí, entre d'altres.

De l'any 1938 són també alguns volums molt més personals i en els quals la mà de Gili és més evident. Durant la visita que el gener de 1936 va fer Miguel de Unamuno a Anglaterra per ser investit honoris causa per la Universitat d'Oxford, Gili va tenir ocasió de conèixer-lo personalment i ja llavors va començar a coure's *Prosa diversa*, una selecció duta a terme pel mateix llibreter-editor, acompanyada d'una introducció de l'hispanista i catedràtic de la Universitat de Cambridge J[ohn]

B[rande] Trend, el qual de seguida es convertirà en un dels col·laboradors importants de Dolphin.

Un cas similar pel que fa a la implicació personal de Gili és, per exemple, el de *The Crafty Farmer. A Spanish Folk-Tale* (1938), un llibret publicat en traducció de Henry Thomas, autor també del pròleg, a partir de dues versions del segle XVI conservades al British Museum i que s'enriqueixen aquí amb il·lustracions de Gregorio Prieto.

De desembre d'aquell mateix any és *Students: Oxford and Cambridge*, una exquisida carpeta amb vint gravats de Prieto i de la qual es va fer només una tirada sobre paper de fil de cent exemplars signats amb el peu The Dolphin Book Co. Ltd. Ja en la postguerra espanyola, Prieto formaria part d'un grupet molt reduït i tancat amb els exiliats republicans Luis Cernuda i Rafael Martínez Nadal, vinculats també a la Dolphin.

Des del primer moment, els llibrets publicats per Gili es caracteritzen per uns processos d'edició molt acurats, la qual cosa fa que sovint tinguessin durades més llargues de l'habitual, i no només a causa de les circumstàncies convulses d'aquells anys. Això es posa de manifest també en els molt singulars catàlegs, la qualitat dels quals es va convertir en un tret distintiu de la casa, com reflecteix bé l'epistolari Foix-Gili. La diversitat de catàlegs publicats al llarg de la seva història per la Dolphin Bookstore, dedicats a llibres i manuscrits catalans, espanyols i llatinoamericans de tots els temps, va evolucionant tant en el format com en l'enquadernació, que passarà de l'inicial parell de grapes a unes cobertes de cartolina impresa a dues tintes i encolades, i fins i tot a incloure imatges dels manuscrits, ja sigui a caixa o en làmines impreses en paper setinat a tota pàgina. Són aspectes que, com informa Foix a Gili, no passen desapercebuts als professionals coneixedors de l'ofici i que donen a la Dolphin un toc de distinció.

Tot i això, el gran esdeveniment en la vida de Joan Gili aquell 1938 va ser, sens dubte, el seu casament amb Elizabeth McPherson, que també queda convenientment consignat en aquest epistolari amb Foix i que ben aviat tindria també una fortuna però transcendental conseqüència en la trajectòria de la Dolphin.

Durant tota aquesta etapa de la Guerra Civil i els anys posteriors és notable, a més, la tasca —que també es posa de manifest en l'epistolari amb Foix— que Joan Gili i Serra va dur a terme per ajudar els que estaven patint els efectes de la guerra, en alguns casos proporcionant-los lectures, implicant-se en les iniciatives col·lectives destinades a aquest fi, però també sovint d'una manera més directa. Més enllà de les mostres d'aquesta activitat que es poden rastrejar en l'epistolari de Gili —també en el que va mantenir en aquests anys amb Carles Riba, per exemple—, és notable el cas del periodista Josep Manyé (que sovint signava com a Jorge Marín), el qual havia estat delegat de la Conselleria d'Economia de la Generalitat a Londres durant la guerra i que, un cop perduda, malvivia donant classes d'espanyol fins que Gili li va donar un cop de mà oferint-li feina a la Dolphin. Poc després, a partir de l'octubre de 1942, Manyé es convertiria en locutor de la BBC —on va coincidir amb Martínez Nadal, Josep Trueta o Arturo Barea, tots ells molt vinculats a Joan Gili—, primer al programa satíric «La intuición» i, des d'abril de 1947, com a locutor de l'espai en català creat per l'Spanish Service de la BBC.

Tot just encetada la Guerra Mundial, Joan Gili va rel·lançar el seu negoci gràcies a un projecte extraordinari iniciat d'una manera ben atzarosa. Avançat l'any 1938, l'esposa de Joan Gili, Elizabeth, va conèixer a New Hampshire una persona que tenia notícia d'algú desitjós de dependre's d'un munt de llibres antics que havia heretat, però el problema era que

es trobaven a París: es tractava d'una part important de la mítica biblioteca del filòleg occità i bon amic de Pompeu Fabra Raymond Foulché Delbosc (fundador i director de la *Revue Hispanique*). Començava així la colossal aventura d'aconseguir, ja a la primavera de 1939, no tan sols traslladar en tren vuit tones de paper des de la capital francesa fins a la costa sinó, a més, fer que el maig de 1939, a penes tres mesos abans que França declarés la guerra a l'Alemanya nazi, creuessin el canal de la Mànega. L'operació va ser un èxit i, a partir d'aquella afortunada maniobra, Gili es va convertir indiscutiblement en el llibreter antiquari de referència pel que fa a manuscrits, documents i llibres en espanyol i en català, i els anys successius el seu nom sovinteja a les pàgines d'agraïments de molts estudis escrits per hispanistes britànics i americans sobre *La Celestina*, Calderón de la Barca, José Cadalso...

Abans d'acabar 1939, la Dolphin va treure el que seria el seu primer gran èxit com a editorial, una selecció de *Poems* de Federico García Lorca, l'assassinat del qual havia impactat la intel·lectualitat europea. El projecte de publicar obra lorquiana traduïda a l'anglès sorgeix de la relació de Gili amb Martínez Nadal, bon amic del poeta, que és qui es va ocupar tant de la selecció del poemes com de prologar el volum. La traducció la signa el també poeta —i exbrigadista— Stephen Spender, en col·laboració amb el mateix Gili, i el resultat és un llibre excepcional, enquadernat en tapa dura amb sobrecoberta, amb la reproducció a tota pàgina d'un retrat del poeta granadí obra de Prieto, el dibuix a color de Lorca conegut com a «Virgen de los siete dolores», la reproducció facsimilar d'un manuscrit de Lorca i una presentació general esplèndida. Va ser potser la primera edició que donava a conèixer, en l'àmbit de parla anglesa, l'obra de Lorca a un públic no especialista que havia sentit a parlar més del poeta granadí que no

pas l'havia llegit. Aquests *Poems*, publicats simultàniament a Nova York, van ser reeditats sovint els anys següents, però sobretot van fer palès a un sector molt més ampli de lectors el *savoir faire* de la Dolphin, tant a Europa com als Estats Units.

Quan la guerra entre el feixisme i la democràcia va arribar a Anglaterra, i, en particular, quan van començar els bombardejos de Londres, Gili es va traslladar durant nou mesos a Cambridge, gràcies a les gestions de l'hispanista Irwin Bullcock. Gili es va endur alguns dels llibres més valuosos de la Dolphin, per bé que el gruix dels seus estocs de llibre antic van quedar al soterrani de la llibreria i els moderns a la planta baixa, custodiats tots ells per Josep Manyé, que seguia a Londres. Després, durant els moments més durs dels bombardejos nazis, tant la Dolphin com el seu factòtum es van traslladar a Oxford, que seria la seva seu definitiva, ara ja com a Dolphin Book Co. Ltd.

Durant la Guerra Mundial, Gili va accentuar més encara el seu compromís amb la cultura catalana col·laborant amb la Institució de les Lletres Catalanes des del primer moment, i contribuint a fer possible la inauguració del Casal Català de Londres, punt de trobada dels exiliats que van anar a parar a Anglaterra. Ben aviat el Casal va comptar amb un mitjà de comunicació propi, el butlletí *Senyera*, on Gili va publicar-hi alguns textos esparsos, entre els quals crida l'atenció el dedicat a «Una edició del Nou Testament català impresa a Londres» (sobre la traducció anònima de l'exiliat liberal Josep Melcior Prat promoguda per la British and Foreign Bible Society i impresa per Samuel Begster Jr. el 1834), perquè és revelador de la consciència d'integrar-se en una certa tradició d'editors catalans en l'exili.

El setembre del 1942 va participar també en la creació de la delegació a la Gran Bretanya de l'Associació Protectora

de l'Ensenyança Catalana (que compartia seu amb el Casal) i en la mateixa direcció cal considerar la publicació, el 1943, de la seva *Introductory Catalan Grammar*, destinada a l'ensenyament del català, que es va convertir de seguida en obra de referència en el món anglosaxó i que va ser molt reeditada per Dolphin. Tot just acabada la guerra, va ser un dels assistents a la celebració organitzada pel PEN Club Internacional en la qual Josep Maria Batista i Roca va subratllar la importància de mantenir-hi la presència d'una delegació catalana i, amb Fermí Vergés i Ramon Xuriguera, Gili va formar part del quartet que va mantenir viu el PEN Club Català a l'exili.

Dos anys més tard va tenir una participació principal en l'organització dels Jocs Florals a Londres, dels quals, com a secretari, va escriure la memòria que es va reproduir al número especial que va dedicar a aquests Jocs a l'exili *La Nostra Revista* de Mèxic. Va presidir la festa, celebrada al Hoare Memorial Hall de Church House, a Westminster, Carles Pi Sunyer, i va ser-ne proclamada reina Elizabeth MacPherson, esposa de Joan Gili. Probablement amb la intenció de donar més volada a la festa, el setembre d'aquell mateix any la revista internacional *ADAM* publicava un recull de poemes catalans traduïts per primera vegada a l'anglès, entre els quals n'hi ha tres de signats per Joan Gili: una elegia de Carles Riba, un poema de Rodoreda i «Declamava jo tot sol...» de J. V. Foix.

Il·lustratiu del tarannà de Gili i de la seva compenetració amb el país d'acollida és el fet que poc després d'encapçalar els Jocs Florals a Londres, el 1948 adoptés la nacionalitat anglesa.

Pel que fa a les publicacions de la Dolphin en la dècada dels quaranta, un lloc ben especial l'ocupa la primera edició del llibre de Luis Cernuda, gairebé artesanal i finançada per l'autor, *Ocnos* (1942), que el mes d'agost ja estava imprès, però

el procés d'enquadració del qual en va retardar la sortida fins al novembre. Es tracta d'una primera versió de trenta-dos poemes en prosa que, en edicions successives, s'aniria corregint i ampliant. També és notable la continuïtat de la publicació de llibres de J. B. Trend (*Prose and verse by the Marquis of Santillana*, 1940) i de Gregorio Prieto (*Painting and drawings*, 1944), però molt més valenta —i molt coherent amb els propòsits de Gili— és la decisió de prosseguir, a partir de 1948, la monumental obra iniciada per Antoni Palau i Dulcet *Manual del Librero Hispanoamericano*.

La dècada següent s'obre amb l'edició bilingüe de *Fifty Spanish Poems*, de Juan Ramon Jiménez, en traducció de J. B. Trend, que, com farà sovint en altres casos posteriors, a Estats Units apareixerà a la California University Press. Del mateix autor, Gili publicarà més endavant, el 1956, una traducció de *Platero y yo* a càrrec de William i Mary Roberts amb il·lustracions de Baltasar Lobo, coincidint amb la concessió del Nobel de Literatura al poeta de Moguer exiliat a Puerto Rico i, un any després, publica una segona edició de *Fifty Spanish Poems*.

Tot i així, probablement el títol més important publicat per Dolphin en la dècada dels cinquanta és *Anthology of Catalan Lyric Poetry* (1953), que inclou sis poemes de Foix i que gairebé coincideix amb l'arrencada de l'Anglo-Catalan Society, que Gili va crear en col·laboració amb Batista i Roca i amb el doctor Trueta i que contribuiria de manera decisiva a la comunicació entre els estudiants i professors catalans de l'interior amb els de l'exili i amb els britànics. Segons diu Gili a Foix en carta del 30 de juny de 1949 respecte a aquesta antologia, «és la que jo volia fer però no hauria tingut mai temps», i Joan Triadú explica sobre la relació amb el seu editor: «l'antologia va ser cosa de tots dos, o més ben dit de tots tres per-

què també hi va intervenir Jordi Sarsanedas. Però l'editor va voler que com a autor hi figurés jo». Gràcies a la traducció del pròleg a càrrec de Robert Pring-Mill (que el 1975 publicaria a Dolphin un cèlebre recull de la poesia de Neruda), l'antologia constitueix una de les fites importants en la divulgació de la poesia catalana —i de la història literària catalana— a Europa i, per mediació de la California University Press, també als Estats Units.

Francesc Parcerisas ha resseguit perfectament la intervenció de Joan Gili en la campanya de la candidatura de Josep Carner al Premi Nobel de Literatura a «The Irish Poet and the British Gentleman», que, molt oportunament, va convertir en l'Annual Joan Gili Memorial Lecture de 2001, i que recull també circumstàncies de l'edició dels trenta *Poems* (1962) de Josep Carner traduïts per Pearce Hutchinson i recrea amb particular intensitat el posterior viatge de la família Gili a Bèlgica per fer a mans al poeta els primers exemplars d'aquest llibre, una mostra més de l'activitat consular de Gili.

També de la dècada dels seixanta és una excepcional edició privada titulada *Fenosa. L'hamadriade del violí. Poema de Josep Carner* (1964), consistent en vuit pàgines amb cinc fotografies aportades per Bertrand Weill de l'escultura d'Apelles Fenosa mencionada en el títol, acompanyades del poema carnerià «Una escultura de Fenosa», imprès sobre paper verjurat de Guarro per les valencianes Artes Gráficas Soler, que s'havien convertit en els impressors habituals de Dolphin. Aquest volum es complementa el 1980 amb *Forms and Words: An Approach to the Art of Apelles Fenosa*, noranta-vuit pàgines que combinen fotografies en blanc i negre amb poemes de Salvador Espriu traduïts per Gili.

En l'epistolari entre Foix i Gili hi ha diversos testimoniatges de l'estimació i l'entusiasme de l'editor també per l'obra

de Carles Riba, el qual, al seu torn, va dedicar una de les *Elegies de Bierville* «a Joan i Elizabeth». Gili havia estat ja el 1940 el primer a traduir poemes de Riba a l'anglès, però no va ser fins al 1964 que es van publicar en volum els seus *Poems* de Riba, una tasca que reprendria amb una edició privada bilingüe de *Tannkas de les quatre estacions* el Nadal de 1991, *Salvatge cor* el 1993 i les *Elegies de Bierville* dos anys després.

De 1967 és l'edició més coneguda de la *Introductory Catalan Grammar*, revisada, posada al dia i ampliada, i que el 1974 seria novament reeditada, en aquest cas amb l'afegit d'una secció dedicada a la pronunciació, escrita per Max Wheeler, i reeditada encara el 1993.

Entre les publicacions divulgades els anys setanta des de Dolphin, ocupa un lloc estel·lar la d'«*El Público*», *Amor, teatro y caballos en la obra de Federico García Lorca* (1969), que va ser el subterfugi que va trobar Martínez Nadal per donar a conèixer al món —tot i l'oposició de la família Lorca— una de les obres més controvertides del poeta granadí. Publicar un exhaustiu estudi d'*El Público*, amb profusió de citacions, gairebé obligava moralment la família Lorca o bé a permetre la publicació de la versió que en tenia Martínez Nadal o bé a donar a la impremta una versió més depurada si, tal com sostenien ells mateixos, era cert que n'hi havia una versió més definitiva.

La presència de Lorca al catàleg tindrà continuïtat amb tres volums de facsímils que van provocar un fructífer debat en el si de l'hispanisme: *Autógrafos I* (1975), vuitanta-set poemes i tres proses, *Autógrafos II: El Público* (1976) i *Autógrafos III: Así que pasen cinco años* (1979), tots ells prologats, transcrits i anotats per Martínez Nadal i que van donar pas, a més, a les primeres edicions comercials de la polèmica obra teatral. A ningú sorprendria que, al pròleg al primer volum, Martí-

nez Nadal caracteritzi Gili com una persona «a la que tanto deben las letras castellanas y catalanas en Gran Bretaña».

Per altra banda, sobretot a partir de l'edició il·lustrada del *Lapidari. Tractat de pedres precioses* (1977), Joan Gili —com Foulché Delbosc en el seu moment— es referma com a recuperador d'obres singulars d'un passat més remot, de manera que quedin a disposició dels especialistes interessats. En aquest cas edita el manuscrit anònim del segle xv que fins ara es considera el lapidari més extens conservat (descriu trenta-dues pedres precioses i les seves propietats), que conté, a més, una introducció i un glossari, i al qual els especialistes es refereixen com el «lapidari Gili».

Aquesta vessant de Gili com a editor de manuscrits medievals té continuïtat a Dolphin més endavant amb *Lo cavall. Tractat de menescalia del segle xv* (1985), de Jordan Ros de Calàbria, un dels molt escassos tractats sobre la matèria en català, amb la particularitat, a més, de centrar-se en el cavall per a ús domèstic, i amb *Lo llibre del cavayl que compos Ypocras* (1988).

Gairebé fins a l'últim moment de la seva vida, doncs, Joan Gili va estar ideant, editant, dissenyant, traduint o, en qualsevol cas, treballant d'una manera o altra amb llibres, i també fins al final de la seva vida va mantenir el contacte epistolar amb Foix. I si va començar introduint el lector català dels anys trenta en el coneixement de la literatura anglesa mitjançant les seves col·laboracions a *La Publicitat*, va dedicar el gros de la seva carrera a seguir estimulant la comunicació i el coneixement entre la literatura de molt diversos àmbits i èpoques.

J. M.

Bibliografia

- Garcia i Raffi, Josep-Vicent, «Jorge Marín y un capítulo de la difusión de *Tirant lo Blanc* en la revista *Destino*», *Tirant*, núm. 18 (2015), pp. 291-296.
- Griffin, Susan, *A short history of the Dolphin Book Company*, The Dolphin Book Co., 1996.
- Gili, Martin, «Joan i Elizabeth Gili i els Fenosa», a *El Vendrell. Platja de Montparnasse*, Ònix Editor, 2019.
- Monferrer Catalán, Luis, *Odisea en Albión. Los republicanos españoles exiliados en Gran Bretaña (1936-1977)*, Madrid: Ediciones de la Torre, 2007.
- La Nostra Revista* (Mèxic D.F.), núm. 22 (octubre de 1947).
- Parcerisas, Francesc, *The Irish Poet and the British Gentleman*, Sheffield: The Anglo-Catalan Society–Hallamshire Press, 2002.
- Joan Triadú, «Memòria personal dels antecedents de la Anglo-Catalan Society», *Journal of Catalan Studies*, núm. 4 (2001).
- Walker, Geoffrey J., «Joan Gili», a *Homage to Joan Gili on his eightieth birthday*, Sheffield: The Anglo-Catalan Society, Sheffield Academic Press, 1987, pp. 8-12.